

**Arkeologisk utredning inom Backa 1:5 m fl samt besiktning av Naverstad 273:1,
Tanum kommun, Västra Götalands län**
Stridsvärn från historisk tid

Stig Swedberg

Kulturlandskapet rapporter 2018:10

**Arkeologisk utredning inom Backa 1:5 m fl samt
besiktning av Naverstad 273:1, Tanum kommun,
Västra Götalands län
Stridsvärn från historisk tid**

Stig Swedberg

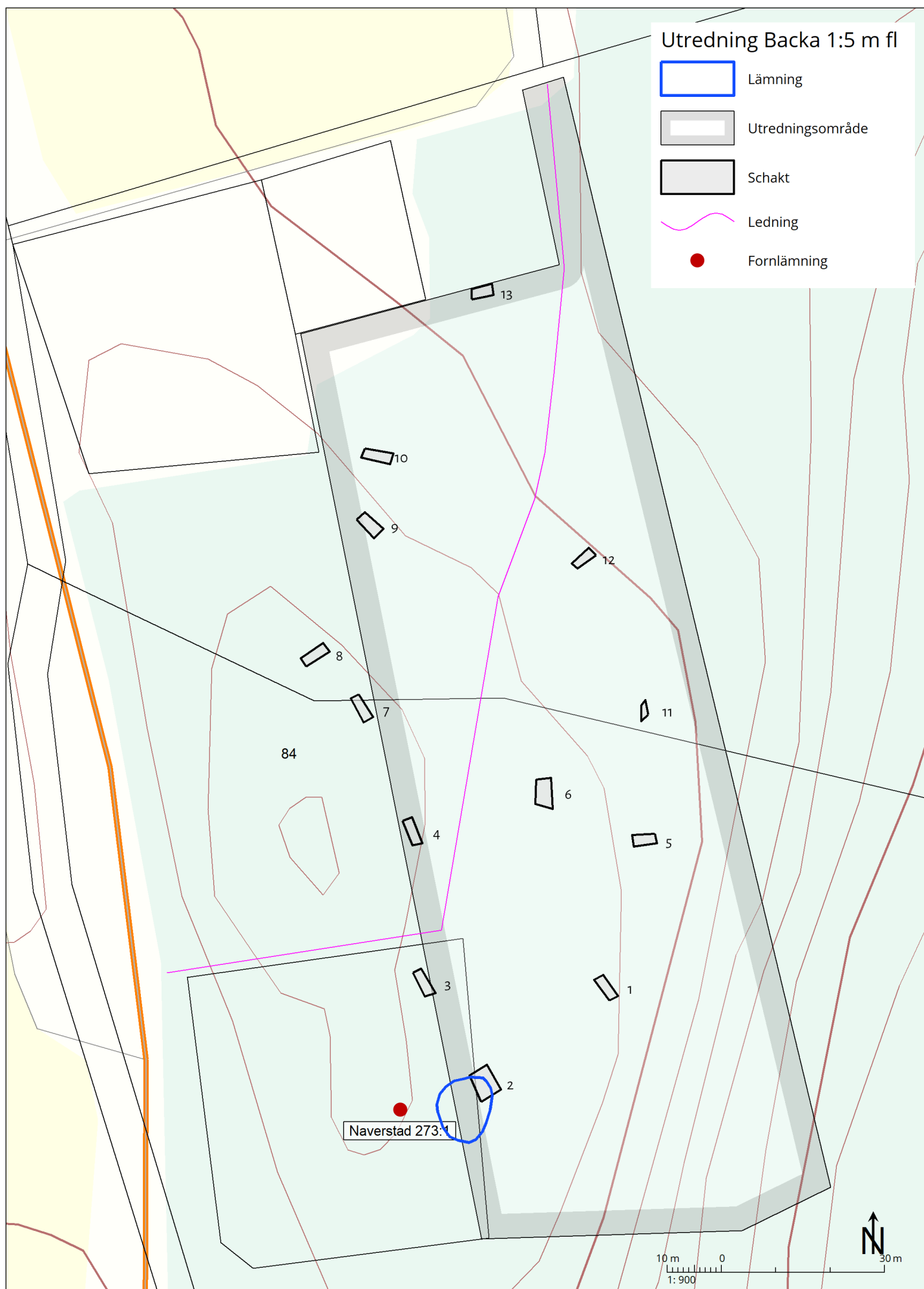

Illustration 1: Redovisning av upptagna schakt och det nya läget och utsträckningen för Naverstad 273:1. Naverstad 273 ny utsträckning är markerad med blå linje, ursprunglig position är markerad med röd prick.

Arkeologisk utredning inom Backa 1:5 m fl samt besiktning av Naverstad 273:1, Tanum kommun, Västra Götalands län

Stridsvärn från historisk tid

Bakgrund

Tanums kommun avser att inom LIS-område 5/Backa pröva förhandsbesked för fyra tomter för enbostadshus. Tomterna omfattar sammantaget cirka 1 ha.

Sammanfattning av undersökningsresultaten

Utredningsområdet utgjordes av en den östra delen av ett krönläge samt ett östsluttande släntområde vid södra Bullaresjön. Vid krönläget fanns framstickande bergspartier omgivna av morän eller grusiga sandlager. I de östra och topografiskt lägre delarna av området dominerade den grusiga sanden.

Totalt togs tretton schakt upp vid utredningen, *illustration 1* och *bilaga 1*. Ett av dessa, schakt 2, utgjordes av en avtorvning av en del av den östra vallen vid Naverstad 273:1. De övriga schakten förlades inom den östra delen av krönläget samt i slänten där det fanns naturliga avsatser.

Lagerföljden i schakten var mycket likartad med ett tunt humus/förnatäcke på 0,05-0,1 meter tjocklek. Därunder framkom ett lager grusig sand. I vissa schakt med mindre stenar (Schakt 3, 7, 9, 11 och 12) och i ett par med ren morän (schakt 5 och 13). Schakt 3, 4, 7 och 8 förlades i kanten av utredningsområdets västra gräns, delvis utanför. Detta på grund av tillfartsväg planeras i detta område och de platser som schakten förlades utgjordes av de bästa boplatslägena i respektive parti.

Naverstad 273:1

Naverstad 273 är i fornlämningsregistret beskriven som en grop omgiven av vall. Den anges påminna om en helt söndergrävd hög men är troligen helt sentida.

Efter rensning av lämningen kunde vi konstatera att den utgjordes av en avlång grop, cirka 2 x 5 meter stor, omgiven av vall cirka 2-3 meter bred, *illustration 2*. Djupet på gropen var cirka 0,9 meter och höjden på vallen 0,3-0,5 meter. Vid stick med jordsond kände vi flera stenar i vallen. En del av den östra vallen som ingick i utredningsområdet torvades av (schakt 2). I schaktet framträdde en tydlig stensatt vall. Total storlek på lämningen uppmättes till 10 x 8 meter i N-S riktning. En inmätning av lämningen visade att den har en något östligare placering än den som redovisats i FMIS.

För att försöka tidsbestämma lämningen gjordes ett besök på platsen tillsammans med lokalhistoriker Bo Magnusson. Enligt Magnussons uppfattning kan den här typen av välkonstruerade jord- och stenvärn, utan förekomst av cement, dateras till 1800-talets första del. I norra Bohuslän konstruerades dessa främst i samband med krigen mellan 1808-1814. Före undersökning kan det dock inte uteslutas att det tillkommit senare.

Iakttagelsen i fornminnesregistret att anläggningen påminner om en gravhög är korrekt i den meningen att den är anlagd i krönläge och innehåller ansevärliga mängder sten. Det kan inte uteslutas att de vid konstruerandet av värnet använt en hög, eller ett röse, som råmaterial.

Mot bakgrund av ovanstående bedöms Naverstad 273:1 vara ett stridsvärn som kan antas vara anlagt före 1850 och därmed en fornlämning. Vidare bör det noteras att det inte kan uteslutas att värnet är konstruerat i en grav.

Förslag till fortsatta åtgärder

Kulturlandskapet rekommenderar att fornlämningen Naverstad 273:1 bevaras och att exp-

loateringsplanerna anpassas med ett tillräckligt skyddsavstånd till lämningen. Då krönet runt värnet är mycket flackt bedömer vi att minsta skyddsavstånd på 30 meter bör tillämpas. Detta fornlämningsområdet har testats i terrängen och bedöms som tillräckligt.

Om det inte är möjligt att genomföra exploateringen och upprätthålla skyddsområdet bör lämningen bli föremål för vidare antikvariska åtgärder i form av förundersökning alternativt arkeologisk undersökning.

I övrigt framkom inget av antikvariskt intresse under utredningen.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken (eller sjöbotten) som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Fornlämningsområdets storlek avgörs av länsstyrelsen från fall till fall.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Kulturmiljölagen (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer.

Illustration 2: Stenläggningen på östra sidan av Naverstad 273 frilagd.

Schakt

Nr	Längd (m)	Djup (m)	Mark-slag	Jordart	Lager	Anl	Kommentar
1	5	0,3	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,10 humös sand; 0,10-till botten grusig sand	-	
2	5	0,05-0,15	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,05 humös sand; 0,05-till botten, i västra delen tätt lagda stenar (del av Naverstad 273:1), i östra delen grusig sand.	Ja	Vallen på östra sidan av Naverstad 273:1 frilades.
3	5	0,15-0,4	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,05 humus; 0,05-till botten grusig sand; på 0,05 berg i norr, i resten av schaktet block 0,2 dj	-	
4	5	0,3-0,35	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,05 humus; 0- till botten grusig sand	-	
5	5	0,05-0,2	Skog	Morän	0-0,05 humus; storblockig morän	-	
6	5	0,3	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,05 humus; 0,05-till botten grusig sand.	-	Flammig mörkfärgning med kol, tolkades som rotbrand
7	5	0,25	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,10 humus; 0,10-till botten grusig sand med mindre stenar	-	Några fläckar med kol, delvis stora.
8	4	0,25-0,3	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,10 humös sand, 0,10-till botten grusig silt i östra delen berg på 0,25 dj	-	
9	4	0,15-0,4	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,10 humus; 0,10- till botten grusig sand med sten. Berg i NV.	-	Glas o keramik intill berget
10	5	0,3	Hyggesmark	Grusig sand	0-0,05 humus; 0,05-till botten grusig sand, enstaka kolbitar	-	
11	4	0,15-0,2	Skog	Grusig sand	0-0,05 humus; 0,05-till botten grusig sand med sten	-	
12	4	0,3-0,35	Skog	Grusig sand	0-0,10 humös sand; 0,1-till botten grusig sand med enstaka stenar	-	enstaka kolbitar
13	4	0,1	Hyggesmark	Morän	Avbrutet pga stora block	-	

Geografiska och administrativa uppgifter

Län	Västra Götaland
Kommun	Tanum
Landskap	Bohuslän
Socken / Stad	Naverstad
Fastighet / kvarter	Backa 1:5, 1:18 och Smeberg 1:53
Beslutande Länsstyrelse	Västra Götaland
Datum för beslut	2018-09-11
Länsstyrelsens dnr	431-32229-2018
Beslut enligt KML	Arkeologisk utredning enligt 2 kp. 11 § KML

Undersökningens art och omfattning

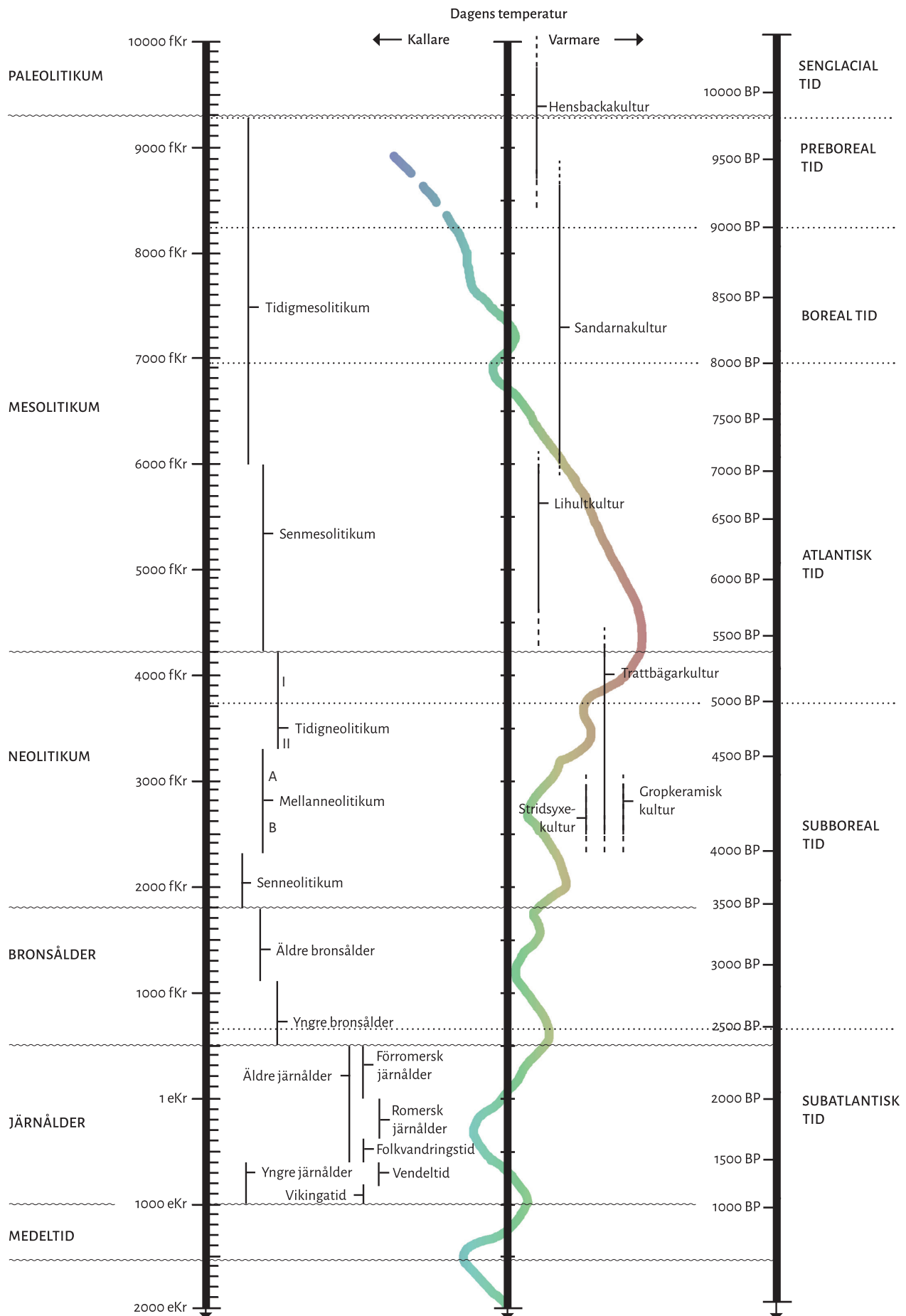
Undersökarens dnr / projektnr	18241
Typ av undersökning / åtgärd	Arkeologisk utredning
Fältarbetstid start	18-10-10
Fältarbetstid slut	18-10-11
Undersökande / ansvarig organisation	Kulturlandskapet
Projektansvarig	Stig Swedberg
Typ av exploatering	Husbyggnation
Uppdragsgivare / exploatör	Länsstyrelsen i Västra Götaland

Undersökt

Yta, ext (m ²)	11 000
Yta (m ²)	120

Berörda RAÄ-nr, datering och lägesbestämning

Berörda RAÄ-nr / tillfälliga arbetsidentiteter (objektnr)	Naverstad 273:1
Datering	Nyare tid
Mätmetod	RTK-GPS
Fynd	Inga fynd tillvaratogs

Gropen i mitten av stridsvärnet Naverstad 273. Foto mot sydost.

www.kulturland.se